

1. Context migratori actual i polítiques migratòries de la UE	1
1.1 Militarització i negoci fronterer	1
1.2 El Pacte Europeu sobre Asil i Migracions: illes presó en context	3
1.2.1 Protecció Internacional / Asil	5
2. Obertura i intensificació de la Ruta Canària	6
2.1 La situació del Marroc, Mali, Guinea i Senegal com a principals països expulsors	6
MARROC	7
MALI	7
GUINEA	8
SENEGAL	8
2.2 Tancament de les rutes de l'Estret i el Mar d'Alborà	9
2.3 Algunes dades estadístiques: arribades, nacionalitats i col·lectius vulnerables	10
2.4 Distàncies i condicions de la travesia	13
2.5 Mapatge de morts i desaparicions	14
3. Desplegament del “Plan Canarias”	14
3.1 Situació dels dispositius d'acollida a les illes	14
<u>Gran Canaria:</u>	15
CIE BARRANCO SECO y CATE BARRANCO SECO	16
CEIP LEÓN	16
CANARIAS 50	17
EI SEBADAL - NAVE BANKIA	17
<u>Tenerife:</u>	17
CIE DE HOYA FRÍA Y CATE DE COSTA ADEJE	17
LAS CANTERAS	18
LAS RAÍCES	18
<u>Fuerteventura:</u>	18
CATE en Muelle del Rosario	18
NAVE EL MATORRAL	19
CAMPAMENTO EL MATORRAL	19
<u>El Hierro:</u>	19
Aula de la Naturaleza	19
CENTRO DE DETENCIÓN / CATE EN EL PINAR	19
3.1.1 Recursos per a dones, famílies i perfils vulnerables	19
3.1.2 Dispositius COVID	21
3.2 “Plan Canarias”: acollida d'emergència per a un fenomen estructural	21
3.2.1 Recursos materials i humans	22
3.2.2 Treball comunitari i gestió emocional	23
4. Principals vulneracions als drets humans	24
4.1 Nens i nenes que viatgen sols/es	26
4.2 Les dones migrants i les seves resistències en els marges	27
5. Organitzacions i experiències de solidaritat i suport a les illes	30

1. Context migratori actual i polítiques migratòries de la UE

Des de l'inici del procés d'integració europeu les polítiques migratòries han anat evolucionant, especialment després de la successió d'episodis violents o extraordinaris com naufragis i morts o davant d'un elevat número d'arribades, sent l'última reforma el Pacte Europeu d'Asil i Migracions, del qual profunditzarem a continuació i que posa l'accent en el retorn i en l'externalització com a eines bàsiques de control fronterer. A la Unió Europea, l'existència de polítiques migratòries comunes ha donat lloc a escenaris similars en totes les fronteres exteriors i s'ha facilitat la construcció d'espais de bloqueig, on les persones queden pràcticament immobilitzades i contingudes a través de traves burocràtiques, limitacions en la llibertat de moviment, valles, controls, detencions i deportacions. Les illes Canàries, en aquest sentit, són un clar exemple d'aquesta situació.

1.1 Militarització i negoci fronterer

D'altra banda, la militarització i el negoci generat al voltant de les fronteres és un altre dels elements importants dins de les polítiques migratòries europees actuals.

L'existència d'un entramat de projectes amb la finalitat de militaritzar progressivament les fronteres a través de contractes amb grans corporacions que generen una alta rentabilitat i gaudeixen de cert blindatge per part de les administracions públiques no és res de nou. La UE va assignar a l'Estat espanyol entre 2014 i 2020 un total de 801 milions d'euros per enfortir les fronteres exteriors i gestionar els fluxos migratoris, diners del qual el mateix estat va adjudicar en més d'un 70% a deu empreses multinacionals especialitzades en defensa, construcció i servei. Aquestes empreses són les següents: INDRA, ACS (inclou Dragados, Ferrovial i Acciona), grups EULEN, El Corte Inglés, AMPER, Babcock, Airbus, ATOS i òbviament l'agència europea Frontex. Totes elles són les principals adjudicades per a la construcció i manteniment de les tanques de Ceuta i Melilla (amb un pressupost inicial de gairebé 18 milions d'euros), de la seguretat i manteniment dels CETI de Melilla i Ceuta i de les repatriacions i deportacions al mar i el control aeri a la Mediterrània i a l'Atlàntic. D'altra banda, també hi ha el grup TRAGSA, que es la única empresa encarregada a Ceuta de l'eliminació de residus, conservació i protecció ambiental en zones frontereres. Val a dir que moltes de les persones directives d'aquests grups empresarials són excàrrecs públics o coneguts empresaris del panorama nacional.

EMPRESA	CONCEPTO	IMPORTE
BABCOK MISSION RITIAL SERVICES ESPAÑA S.A.U. https://www.babcockinternational.com/es/	Helicópteros de apoyo a Salvamento Marítimo.	217,8 millones de €
ACS https://www.grupoacs.com	Reparación y mantenimiento del vallado fronterizo. Guardias de seguridad. Suministro e higiene en los CETI de Ceuta y Melilla.	45.335.711 €
AUXILIAR NAVAL DEL PRINCIPADO, S.A. https://www.astillerosarmon.com/es/auxiliar-naval.html	Construcción de naves, reparación y mantenimiento de buques.	32.397.050 €
GAUZON IBERICA S.L. https://gauzoniberica.com	Chalecos salvavidas. Servicios auxiliares a la Guardia Civil: -Gestión marítima de los buques oceánicos de la GC.	31.493.629 €
INDRA SISTEMAS, S.A. https://www.indracompany.com	Mantenimiento SIVE. Radares. Reconocimiento facial en puestos fronterizos. Smart Borders.	26.632.807,46 €
ATOS IT SOLUTIONS AND SERVICES IBERIA S.L. https://atos.net/es/spain	Mantenimiento del sistema automático de reconocimiento de matrículas (SIAM) Mantenimiento SIVE (radares, sensores optrónicos y satélites)	18.686.858,16 €
EULEN, S.A. https://www.eulen.com/es/	Servicios sanitarios, seguridad, limpieza y mantenimiento CETI Ceuta y Melilla.	15.764.158,25 €
AMPER SISTEMAS, S.A. https://www.grupoamper.com	SIVE	14.961.899,36 €
AIRBUS DEFENCE AND SPACE S.A. https://www.airbus.com	Aviones y helicópteros de patrulla marítima. Vigilancia por satélite.	13.963.999,99 €
AIR EUROPA	Vuelos de deportación.	11.013.156 €
Otros		232,650 millones de €
Thales https://www.thalesgroup.com	Cámara térmica en las vallas de Ceuta y Melilla	
Telefónica https://www.telefonica.com/es/home	Unidades móviles para el SIVE. Mantenimiento de redes de datos para control fronterizo.	
El Corte Inglés	Servicios informáticos. Ropa. Mantenimiento de máquinas en los pasos fronterizos o el SIVE.	
DEPORTACIONES Swiftair, Air Europa, Air Nostrum, Orbest Evelop Airlines y Aeronova		

Elaboración propia. Datos: Informe Derechos Humanos en la Frontera Sur 2018 y Fundación porCausa.

En el cas de l'Estat espanyol, per exemple, el SIVE (Sistema Integrat de Vigilància Exterior), entès com un servei de detecció primerenca per interceptar embarcacions abans d'arribar a la costa, va començar a estar operatiu el 2002 a la zona de l'Estret i un any després es va aplicar a Fuerteventura i a la resta de l'arxipèlag canari entre 2006 i 2007. Tot i que la seva utilitat ha estat posada en qüestió i que cap altre país europeu ho ha posat en marxa, s'estima que des del 2002 fins avui el seu cost hauria estat d'uns 300 milions d'euros, més de la meitat d'ells destinats a INDRA, una de les principals empreses dedicades al negoci de militaritzar les fronteres juntament amb¹AMPER.

Per la seva banda, FRONTEX, l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes, va ser creada el 2004 amb l'objectiu de protegir les fronteres exteriors de la UE. Disposa de poders, instruments i recursos per actuar al mar, a les fronteres terrestres i als aeroports europeus i, amb aquesta actuació, controlar els fluxos migratoris. Amb la nova regulació que s'acaba d'aprovar es calcula que a la seu de Varsòvia treballen unes 700 persones i que al 2027 hi haurà uns 10.000 agents fronterers per a les operacions en territoris de frontera. També s'estima que es triplicarà la seva dotació econòmica entre 2020 i 2027 arribant als 11.000 milions d'euros. L'organització es troba sota sospita en diferents àmbits per acusacions de tracte degradant a persones migrants i des de diferents organismes

¹ *Derechos humanos en la frontera sur 2021*. Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (APDHA), Marzo 2021. Página 54.

europaus s'ha començat a investigar la seva falta de transparència i la realització de "devolucions en calent" en diferents llocs.

1.2 El Pacte Europeu sobre Asil i Migracions: illes presó en context

Com explicàvem a l'inici, el nou Pacte sobre Migració i Asil de setembre de 2020 no planteja de fons grans canvis, sinó que accentua els aspectes que ja eren part de la mateixa estructura de la Unió Europea com és la intensificació en la cooperació amb tercers països per als retorns i l'externalització de fronteres, deixant de banda completament les qüestions relacionades amb l'acollida i la defensa dels drets fonamentals. Amb el seu plantejament dóna forma a un model de gestió migratòria basat, entre d'altres qüestions, en la consolidació de les anomenades illes presó.

Els estats sempre han fet ús de les característiques geogràfiques per establir les seves fronteres des de la seva mateixa creació: muntanyes, rius o deserts han estat fronteres naturals de diferents comunitats. En el context de l'enduriment de les polítiques migratòries a nivell global, però, hem estat testimonis de com els estats instrumentalitzen la duresa i la perillositat d'aquests elements naturals per dissuadir les persones migrants de dur a terme el seu viatge, evitant d'aquesta manera la seva responsabilitat en salvaguardar el respecte als drets humans en les seves zones de frontera. Lluny de vetllar per aquests drets, però, la conseqüència d'aquestes polítiques és que els espais naturals com el Mar Mediterrani es converteixen en espais que exerceixen violència contra els cossos d'aquestes persones. En el pitjor dels casos, i davant l'absència de mitjans estatals i la criminalització de les organitzacions que es dediquen al salvament, esdevenen espais de mort. Les decisions polítiques adoptades pel Govern espanyol, basades en no permetre el trasllat de persones de l'arxipèlag canari a la península han convertit aquestes illes en presons de facto. Lluny d'alguna cosa aïllada, aquesta estratègia té els següent antecedents:

2001. La Solució del Pacífic:

A Austràlia, l'anomenada Solució de el Pacífic introdueix, com a part de la política migratòria de l'estat, la idea d'externalitzar la detenció de persones migrants en illes fora del continent oceànic cap a les illes de Manus i Nauru, a Papua Nova Guinea. La política planteja la construcció de centres on sol·licitants d'asil són detinguts fins a poder ser deportats, de vegades, indefinidament. Aquesta política ha estat fortament criticada per les vulneracions de drets humans que provoca l'aïllament a les illes.

2015. "La crisi dels refugiats". Introducció dels Hotspots com a part de l'Agenda Europea de la Migració:

Emmarcada com una solució a la que s'anomena una "crisi humanitària", la Comissió Europea va presentar el maig de 2015 l'estratègia que crea els anomenats *Hotspots* a les illes gregues de Lesbos, Chios, etc. Aquests llocs estan destinats a prendre una decisió ràpida sobre la susceptibilitat d'una persona per a sol·licitar asil o no, accelerant les deportacions d'aquelles sol·licituds rebutjades. A la pràctica, i davant la falta de mitjans, aquests centres funcionen com a presons que extenen a l'illa sencera la seva funció de detenció.

2020. Nou Pacte per les Migracions i l'Asil:

Uns dies després de l'incendi que va acabar amb el camp de Moria, la Comissió Europea presenta un nou paquet de mesures que es publicita com "un nou començament per a la política migratòria europea". Lluny de representar una novetat, aquest nou paquet de mesures migratòries planteja una continuïtat en la línia d'accelerar els processos de decisió sobre sol·licituds d'asil, prioritzant les decisions en les zones frontereres de la UE. En aquest sentit, la construcció dels diferents centres d'allotjament per a persones migrants a l'arxipèlag canari es pot entendre com una extensió d'aquestes polítiques.

En el resum² elaborat per CEAR sobre aquest pacte s'especifica el nou marc comú per a la gestió de la migració i l'asil, on es fa referència a un nou procediment ràpid d'estudi de les sol·licituds d'asil en les arribades a les fronteres exteriors, així com d'un sistema comú i efectiu de retorns en la promoció dels retorns voluntaris; en contrapart, s'esmenta un reforç de la Xarxa Europea de Tutela pel que fa a la situació de la infància migrant com a col·lectiu vulnerable. També s'aborden les possibles crisis futures a partir d'un pla de preparació per a la migració en aquests contextos amb un canvi del model reactiu a un model basat en la "preparació i anticipació".

Pel que fa al control fronterer, el Pacte aposta per un assegurament en l'eficàcia de les fronteres exteriors a la UE, que es tradueix en més suport de FRONTEX, l'establiment d'un cos permanent de 10.000 agents fronterers i sistemes tecnològics inter operatius per al seguiment d'arribades, així com també fa referència, d'altra banda, a la no criminalització d'actors humanitaris, a una major coordinació per a la recerca i rescat de persones migrants i a més suport tant als països d'acollida com als països d'origen amb l'objectiu de reduir les causes de la migració irregular. També hi ha un compromís en desenvolupar vies legals d'accés a la UE.

1.2.1. Protecció Internacional / Asil

El dret d'asil està regulat pel dret internacional i és una obligació dels Estats. Queda recollit com a dret humà fonamental a l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans i desenvolupat en la Convenció de Ginebra de 1951 i el seu protocol (Protocol de Nova York de 1967). L'Estat espanyol ho reconeix en la seva Constitució i el regula a través del seu [Llei](#) d'Asil, i està inclòs a la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea de 2007. Per tant, no es tracta d'una qüestió humanitària (encara que existeixi una dimensió humanitària), sinó d'un dret reconegut.

Així, tota persona té dret a cercar protecció fora del seu país d'origen o de residència habitual i gaudir-ne en cas de fugir d'un conflicte que posa la seva vida en perill i tenir temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, opinió política o pertinença a un determinat grup social. La persecució per motius de gènere, inclosa aquella motivada per la preferència sexual i la identitat de gènere, estan incloses en les causes de persecució que reconeix aquest dret.

² *Nuevo Pacto Europeo de Migración y Asilo. Aspectos principales.* CEAR.

És un dret humà internacional recollit en la Declaració Universal de Drets Humans, en la Convenció de Ginebra i la Constitució Espanyola, entre d'altres. Consisteix en la protecció oferta per un Estat a determinades persones sobre els seus drets fonamentals que es troben amenaçats per actes de persecució o violència.

A través de la Convenció Internacional de Ginebra s'estableix qui és una persona refugiada i es decideix a qui se'ls garanteix l'asil. Va ser aprovada el 1951 per tal de protegir els refugiats europeus després de la 2a Guerra Mundial. Espanya i més de 140 països l'han signat i estan obligats al seu compliment.

El principi de no devolució prohibeix als estats pel Dret Internacional expulsar o retornar a una persona al territori de qualsevol país en el qual la seva vida o la seva llibertat es troben amenaçades o en què pugui patir tortura, tractes inhumans o vulneració dels seus drets humans fonamentals.

Actualment, a més, hi ha un debat obert sobre la possibilitat i necessitat segons organitzacions humanitàries d'incloure els desplaçaments per causes relacionades amb l'impacte de l'escalfament global i del canvi climàtic en una "categoria" de [refugi climàtic](#).

Més informació: <https://www.acnur.org/es-es/el-asilo-en-espana.html>

2. Obertura i intensificació de la Ruta Canària

Per entendre l'obertura de la Ruta Canària en el context actual intentarem explicar la situació dels països d'origen de la majoria de les persones arribades a les illes i el tancament d'altres rutes com a factors principals d'aquest canvi.

2.1 La situació del Marroc, Mali, Guinea i el Senegal com a principals països expulsors

La submissió a un estat de xoc aprofitat per l'actual pandèmia de l'Covid-19, juntament amb la pujada del discurs racista de polítics emergents de la ultradreta, ha estat aprofitat per l'actual govern espanyol per reforçar els plans ja existents d'externalitzar el control fronterer. En comptes de canviar d'estratègies cap a una acollida humana, de drets per a tothom, ha decidit blanquejar i alimentar el discurs de la por i de l'odi, buscant fomentar la sensació de "invasió" per una part de la població local, amb finalitats polítiques. En aquest context, el govern espanyol inicia negociacions milionàries amb països com el Marroc, Mali i Guinea, per externalitzar les seves fronteres i mantenir els fluxos migratoris cada vegada més a al sud d'Europa, fora de les seves fronteres. A el mateix temps, aquests països incrementen el seu poder de negociació en àmbits que són del seu interès, així com vulneren els drets de les persones migrants amb l'empara de la Unió Europea.

MARROC

Els acords de la Unió Europea amb el Marroc allunyen les migracions cada vegada més a sud. Aquests acords interessen al Marroc, ja que els permet atraure finançament i obtenir posicions polítiques i econòmiques favorables als seus interessos. Segons l'informe *Associació Pro Drets Humans d'Andalusia* (APDHA), Espanya ha concedit 10 milions d'euros al Marroc per comprar 98 càmeres tèrmiques i 168 vehicles per reforçar la frontera. Aquests acords amb el Marroc i el reforç milionari en les seves fronteres han fet disminuir el pas de les rutes migratòries per aquesta zona. No obstant això, i malgrat la ceguesa de l'estat espanyol i el marroquí, les persones no deixen de migrar perquè la seva situació no ha canviat i es veuen obligades a canviar a rutes més perilloses i llargues, com són les rutes de les Illes Canàries o les rutes per l'Atlàntic, com ara la ruta nedant que realitzen molts joves marroquins des de Fnideq a Ceuta. Aquesta ruta de Ceuta està gestionada per màfies que arriben a cobrar entre 4.500 i 5.000 euros per pujar a una embarcació d'esbarjo. Aquests joves són la majoria de Fnideq que han perdut la feina a causa de la crisi pel tancament de la frontera. Al llarg de 2020, hi ha hagut nombroses persones mortes o desaparegudes en aquesta ruta.

Durant l'estat d'alarma, les forces de repressió marroquines van seguir desmantellant i cremant els campaments de les persones migrants a la zona nord del Marroc, sobretot en els boscos de Nador, i han continuat les batudes i detencions d'aquestes persones. A més, el confinament generat per la pandèmia ha provocat el tancament de serveis administratius, de manera que moltes persones han perdut la seva autorització de residència i treball i s'han quedat en situació irregular. Un cop acabat el confinament, la situació no va millorar, ja que les autoritats marroquines han endurit l'exigència dels requisits per renovar la documentació, abocant a aquestes persones a un limbe burocràtic sense sortida.

MALI

La República de Mali se situa majoritàriament a la zona de Sahel. És un país políticament inestable, amb una gran corrupció i gran intervenció estrangera, i que ha patit un cop d'estat el 2020. Els conflictes en l'any 2012 i l'expansió de grups armats jihadistes, justifiquen la intervenció militar internacional. Aquesta intervenció està condicionada a interessos geoestratègics i econòmics lligats a la indústria d'armes i seguretat, a la contenció de la migració i a l'extracció i espoli de l'or i de l'urani. Un estat corrupte que no és capaç d'apaivagar als grups violents armats, unit als enfrontaments entre les comunitats del nord i del centre ha desembocat en protestes i vagues per part de la població i dels sindicats. Hi ha una situació humanitària preocupant, que s'ha agreujat amb la pandèmia de la Covid-19 i els efectes del canvi climàtic. Es vulneren amb freqüència els drets humans com les greus agressions que pateixen en trànsit migratori al creuar les fronteres. Segons ACNUR, unes 150.000 persones provinents de Mali s'han refugiat en països veïns i uns 7 milions de persones estan en situació de necessitat extrema, de les quals la meitat són nenes i nens.

La resposta internacional a aquests problemes de la població de Mali ha estat intensificar la inversió en seguretat a les fronteres, amb l'excusa de lluitar contra el terrorisme. D'aquesta manera, s'ha posat el focus en el control de les fronteres, impedit que la població pugui fugir de la violència. Però aquest control no ha impedit que les persones en situació de risc

es desplacin, però sí que comporta que ho facin en condicions de risc, incrementant les morts i les violacions de drets humans.

GUINEA

La República de Guinea, situada a la costa de l'Atlàntic, té una població de 13 milions d'habitants. La seva font de riquesa és l'extracció de minerals, però una gran part de la seva població està empobrida. Guinea ha patit, al llarg de la seva història, diferents règims autoritaris, marcats per la corrupció i les lluites pel poder. L'any 2008, després de la mort del dictador Lansana Conté, es genera un cop d'estat i la població surt als carrers en protestes. Aquestes protestes són reprimides molt durament. L'any 2009 es produeixen protestes pacífiques, també reprimides de manera tan forta que aquest dia serà conegut com la "massacre del 28 de setembre", en què unes 160 persones van ser assassinades i 110 dones van ser violades per part de les tropes. Els nombrosos processos electorals que s'han dut a terme en tot just un any han provocat protestes socials i fortes repressions a aquestes i a l'oposició per part de l'exèrcit. Segons l'informe *APDHA*, Amnistia Internacional va demanar una investigació per les morts de quatre membres de l'oposició que estaven a la presó i va demanar l'alliberament de fins a 400 persones detingudes per exercir el seu dret a la llibertat d'expressió.

SENEGAL

Al novembre de 2020 el Parlament va votar a favor de renovar el protocol entre la Unió Europea i Senegal que dona accés als pescadors d'Espanya i els estats membres a pescar en aigües senegaleses durant cinc anys. Aquest protocol permetrà la pesca de tonyina per 28 tonyinaires, 10 canyers-cinc palangrers d'Espanya, Portugal i França (10.000 tones a l'any), i la pesca del lluç negra amb arrossegadors espanyols (1.750 tones a l'any). Segons el *Protocol d'aplicació de l'Acord de Col·laboració de pesca sostenible entre la Unió Europea i la República del Senegal*, la UE finança aquest acord amb 1,7 milions d'euros, dels quals 800.000 euros són el pagament per accedir a les aigües del Senegal i 900.000 euros són el pagament per donar suport al sector pesquer del país amb l'objectiu, segons el document, de millorar el "control" de la pesca, desenvolupar la recerca en el sector i proporcionar certificació sanitària per als productes pesquers. Però en una resolució annexa (aprovada amb 583 vots a favor i 43 vots en contra), els membres de parlament europeu recomanen utilitzar els fons europeus per modernitzar els sistemes de control mitjançant l'actualització de sistemes de seguiment per satèl·lit dels vaixells pesquers, donar suport a la lluita contra la pesca "il·legal" mitjançant el seguiment dels vaixells al port de Dakar de forma més rigorosa i per recopilar dades. A qui es refereixen quan parlen de "pesca il·legal"?, Hauríem de parlar de "pesca il·legalitzada"? Què implica millorar el "control" de la pesca "? Qui controla i a qui cal controlar?

D'altra banda, aquest mateix protocol, en el seu article 2, manifesta que les dues parts reafirmen el seu compromís de promoure la pesca sostenible i protegir la biodiversitat marina, d'acord amb els principis de no discriminació, transparència i bona governança. També exposa les possibilitats de pesca assignades als vaixells pesquers de la Unió, que queden fixades com ja hem esmentat de les espècies prohibides per la Comissió

Internacional per a la Conservació de la Tonyina de l'Atlàntic: 28 tonyinaires, 10 canyers-cinc palangrers.

La realitat al Senegal és que l'explotació pesquera per part dels vaixells europeus destrueix llocs de treball i els recursos de milers de famílies al país que es veuen obligats a migrar. La pesca al Senegal té una importància rellevant per a l'economia i el desenvolupament de país. Segons l'informe³ d'ICEX, el sector pesquer dóna feina a unes 600.000 persones (17% de població activa), moltes d'elles dones dedicades a la transformació del peix, i suposa un 3,2% del PIB del Senegal i una font bàsica de proteïna per a tota la població. A més, segons aquest informe ICEX, es tracta d'un sector amb elevades barreres d'entrada i amb una notable manca d'infraestructura, tant per a l'aprovisionament com per al manteniment de vaixells. Això unit al mal estat de les infraestructures del port pesquer de Dakar ha tingut com a resultat que altres ports estiguin guanyant terreny. Aquest informe contrasta amb l'acord de la Unió Europea pel que fa part del finançament no està sent destinada a el suport de el sector pesquer de país.

Per tant, l'espoli de la pesca per part de vaixells europeus i la persecució de la "pesca il·legalitzada" que no permet pescar amb les seves pròpies arts a les persones locals, ha portat al fet que moltes d'aquestes persones hagin de sortir del seu país amb l'objectiu de millorar les seves condicions de vida. La ruta triada per a això és la ruta Canària, per a arribar després a la península i a Europa, ruta a la qual li han posat el nom de *Barça o Barsakh* (Barcelona o mort). L'octubre de 2020, almenys 140 persones es van ofegar en el mar en el seu intent per arribar a les illes Canàries des de Mbour (Senegal). Segons les Nacions Unides, 14 embarcacions que transportaven 663 persones, entre elles 42 nenes i nens, havien sortit del Senegal i una quarta part d'aquestes piragües es va enfonsar o es va trobar problemes greus. D'aquesta manera, mentre la pandèmia de la COVID-19 serveix d'excusa per a tancar fronteres amb el continent africà, Europa continua espoliant els recursos pesquers del Senegal, portant a la seva població a nivells de pobresa extrema i llançant-la a l'aigua, jugant-se la vida per una vida millor.

[Més informació.](#)

2.2 Tancament de les rutes de l'Estret i el Mar d'Alborà

Segons l'Informe Iridia, hi ha dos factors que han influït en el context migratori actual d'origen, derivats de la pandèmia de la COVID-19: la crisi econòmica en els països d'origen que acabem d'esmentar i el tancament de fronteres.

Sobre el primer punt, val la pena senyalar que segons dades de l'OCDE de 2020, la crisi de l'COVID-19 ha tingut conseqüències sense precedents en els fluxos migratoris. Abans de la pandèmia van arribar a països europeus 5,3 milions de persones migrants en 2017, 2018 i 2019. En 2019, la migració permanent de mà d'obra va ser de l'13% i la migració laboral temporal també va augmentar en cinc milions de persones arribades a Europa.

3

<https://www.icex.es/icex/es/navegacion-principal/todos-nuestros-servicios/informacion-de-mercados/paises/navegacion-principal/el-mercado/estudios-informes/DOC2018786327.html?idPais=SN>

Amb l'arribada de la pandèmia gairebé tots els països europeus van tancar les fronteres i van restringir l'entrada a persones vingudes de fora d'Europa. Això va provocar que els permisos i visats de treball disminuïssin fins a un 72% el 2020, fet que representa una reducció històrica de la migració internacional a Europa. Aquesta contracció de l'activitat econòmica suposarà un increment d'entre 40 i 60 milions de persones vivint en el llindar de la pobresa extrema i l'Àfrica subsahariana emergeix com la regió mundial més afectada.

D'altra banda, el reforç de la inversió econòmica en el control de fronteres marítimes i terrestres s'ha vist augmentat pel tancament de les fronteres terrestres amb les ciutats de Ceuta i Melilla com a resposta a la propagació de la pandèmia. S'estima que, en 2019, s'han invertit 30 milions de fons espanyols per "taponar" la ruta de les pasteres per l'Estret de Gibraltar i el Mar d'Alborà. Com a conseqüència d'aquest control, la dificultat i els preus per creuar per aquestes zones han augmentat, fent més viable la ruta canària.

D'aquesta manera, les arribades de persones migrants per vies terrestres a Ceuta i Melilla han baixat més de l'70% en l'any 2020 amb 1.755 arribades. També han baixat les arribades per via marítima a aquestes zones, segons dades del Ministeri de l'Interior, que s'estima que han hagut un 95% menys d'arribades a Melilla (43 persones el 2020) i un 35% menys a Ceuta (430 arribades el 2020). Aquest descens d'arribades per via marítima també s'ha reflectit en les quals es refereix a la Península i a les Balears, amb una reducció de l'25% el 2020 (16.610 arribades) respecte a 2019.

En resum, el que podem dir és que, en primer lloc, degut a la pressió policial i al control a les fronteres com dèiem tant en la ruta del Mediterrani central (ruta italiana) com en l'occidental (la ruta de l'Estret i el Mar d'Alborà), així com la major dificultat també per accedir a Ceuta i Melilla ha ocasionat un desplaçament dels fluxos migratoris cap a la ruta de l'Atlàntic.

En segon lloc, la pandèmia de la covid19 ha tingut conseqüències importants. D'una banda, ha tancat moltes de les rutes terrestres que les persones solien utilitzar per desplaçar-se entre països, impossibilitant l'accés a punts de sortida de la Mediterrània Central i provocant que la gent es veiés obligada a quedar-se als països de la banda atlàntica com Mauritània, Senegal, el Marroc o Gàmbia i prendre la ruta canària com a única alternativa per sortir d'allà. D'altra banda, ha tingut un efecte negatiu en els països d'origen reduint significativament els ingressos de les persones migrants i les seves famílies (especialment en països com el Marroc i el Senegal amb una economia molt basada en el sector serveis) i ocasionant, en conseqüència, un augment dels fluxos migratoris. En aquest sentit, el Banc Mundial calcula un descens de l'20% en les remeses amb destinació a països empobrits.

2.3 Algunes dades estadístiques: arribades, nacionalitats i col·lectius vulnerables

Per parlar del fenomen migratori actual a Canàries cal ampliar la mirada a l'escenari global. L'any passat es va consolidar una tendència a la baixa en la pressió migratòria, fonamentalment a causa de l'impacte de la pandèmia de la covid19. Segons posa de manifest CEAR en el seu recent informe⁴ sobre la situació a Canàries, el 2020 es van

⁴ *Migración en Canarias, la emergencia previsible*. Comisión Española de Ayuda al Refugiado (CEAR), Marzo 2021.

detectar de manera oficial i, per tant, contades com entrades regulars en les fronteres exteriors de la UE 124.000 persones, un 13% menys que l'any anterior a causa del descens d'arribades a la ruta per Turquia (amb un 76% de baixada) i en la ruta del Mediterrani cap a l'estat espanyol de 28% i a causa també de l'augment de les rutes italianes amb un augment d'arribades de l'154% i de la ruta Canària amb una pujada del 756%.

Si posem la mirada a l'estat espanyol veiem un panorama similar: en el primer semestre del 2020 van arribar a la península 245.301 persones enfront de les 400.539 del semestre passat. Amb el nombre de sol·licituds de protecció internacional ens trobem amb el mateix escenari d'un descens significatiu de 88.762 sol·licituds en 2020 enfront de les 118.446 de l'any anterior, de les quals només es van resoldre de manera positiva un 5%, molt per sota de la mitjana de la UE. En el cas de les arribades irregulars, en contrapart, veiem com van augmentar en un 29% respecte de l'2109. En definitiva, el 2020 ha estat un any en el qual tot i el repunt d'arribades irregulars han baixat de manera significativa les entrades de persones migrants en general i, de retruc, les sol·licituds de protecció internacional. Però, quin és la radiografia avui a les Canàries?

Val a dir que la "ruta canària" ha anat evolucionant al llarg de l'any, incorporant diferents punts de partida i col·lectius amb històries, orígens i característiques diferents, el que fa més complex l'anàlisi de la situació en aquest aspecte. A grans trets, les xifres de persones arribades a Canàries durant el 2020 estan lluny de les registrades el 2006 durant l'anomenada "crisi dels cayucos", on van arribar a les illes 31.863; tot i això, Canàries s'ha convertit en la principal via d'accés de persones en situació administrativa irregular a l'Estat espanyol aconseguint la xifra d'unes 23.000 persones en un total de 745 embarcacions durant el 2020, en una escalada accelerada durant la segona meitat de l'any, segons documenta l'últim informe⁵ d'Iridia.

Dit text també exposa a través de The Operation Data Portal (ODT) d'ACNUR les principals nacionalitats de les persones migrants arribades a territori espanyol al llarg d'aquest mateix any, sent la principal l'algeriana (tot i que no van utilitzar en general la "ruta canària"), la marroquina, la maliana, la guineana i la senegalesa. Específicament per al cas de Canàries la situació no canvia massa: marroquina, malià, guineana, ivoriana i senegalesa van ser els orígens més rellevants. En aquest sentit, l'informe destaca que moltes vegades resulta difícil desxifrar les nacionalitats de les persones ja que moltes arriben sense documentació o no la comparteixen amb les autoritats per raons diverses; així, l'Administració acabava sistematitzant la informació a partir de categories com "nacionals d'Àfrica Subsahariana" o "nacionals del Magreb". Per altra banda, l'Agència també recull que gairebé el 80% de les persones arribades van ser homes i el 20% dones i menors, tots dos col·lectius vulnerabilitzats i invisibilitzats i que cada vegada ocupen més espai. Per la seva banda, dades extretes del Ministeri de l'Interior situen al Marroc com la principal nacionalitat (amb gairebé 12.000 persones), seguida del Senegal (amb 4.539), Mali (4.126), Costa d'Ivori (772), Guinea Conakry (687) i Gàmbia (571).

⁵ *Vulneraciones de derechos en la frontera sur: Gran Canaria y Melilla*. Iridia, enero 2021.

D'altra banda, la pandèmia de la covid19 ha estat un factor diferenciador pel que fa als perfils de les persones migrants. Així com en la primera meitat de l'any la majoria de persones que arribaven a les illes fugien del conflicte armat a Mali, a mesura que avançava l'any s'anaven sumant persones del Marroc o Senegal, empeses fonamentalment pels impactes negatius de la pandèmia en les economies dels seus respectius països. Tota aquesta cartografia ens parla de que els fluxos mixtes són una característica principal de la migració a Canàries a dia d'avui.

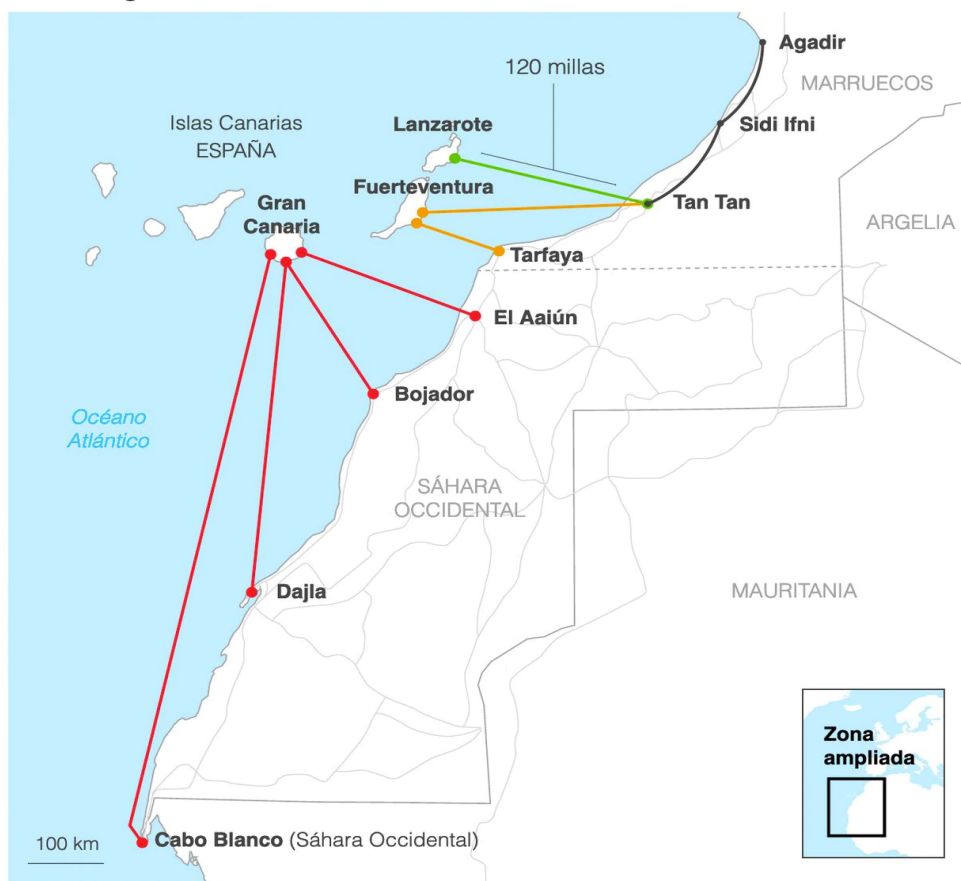
En quan als col·lectius més vulnerables, CEAR també destaca en el seu informe l'augment significatiu de menors d'edat en les arribades a les illes, sent la xifra uns 2.600, el doble que els registrats en l'anomenada "crisi dels cayucos" l'any 2006 .

2.4 Distàncies i condicions de la travessia

Segons recull l'informe⁶ d'Iridia, actualment l'anomenada "ruta canària" és una de les rutes més perilloses i amb un dels índexs de mortalitat més alts. Les distàncies i els dies de travessia són diferents en funció del punt de partida de les embarcacions, que majoritàriament salpen de les costes del Sàhara Occidental, Mauritània, Senegal i Gàmbia. Així, es calcula que des de les principals platges senegaleses fins a les illes Canàries el viatge pot durar entre 8 i 11 dies, des del nord de Mauritània entre 6 i 8 dies i des de les poblacions de la costa saharauí uns 4 o 5 dies. Des del Marroc, punt més proper a l'arxipèlag, el recorregut es calcula en aproximadament 48 hores des enclavaments com Tarfaya, Tan-Tan o la Plage Blanche al sud de país.

⁶ *Vulneraciones de derechos en la frontera sur: Gran Canaria y Melilla*. Iridia, enero 2021.

Rutas migratorias hacia Canarias

Fuente: Salvamento Marítimo.
EL PAÍS

A més del tancament de la ruta de l'Estret degut a l'augment de la vigilància, moltes persones opten per la ruta canària per tractar-se d'una ruta menys cara i menys vigilada, estant situats els punts de sortida de les embarcacions cada vegada més a sud de la costa africana. Tot i això, les llargues distàncies, el navegar a mar obert i la quantitat de dies en alta mar fa que la probabilitat de tenir problemes durant el viatge augmentin. D'altra banda, la capacitat de les embarcacions també difereix del punt de sortida. Les pasteres que surten de territori marroquí i saharauí tenen capacitat per entre 20 i 45 persones, mentre que les piragües que surten des de Mauritània poden arribar a la capacitat de fins a 100 persones, sent superiors els de Senegal que poden transportar fins a 220 persones a bord.

La manca d'aigua o menjar durant el viatge, així com els errors de càlcul en els temps del recorregut o les avaries de les embarcacions són alguns dels riscos als quals s'enfronten les persones. Moltes pasteres no estan preparades per a travessies tan llargues i sovint no disposen de suficient benzina per enfrontar tants dies a alta mar, el que afegit a la ineficàcia i manca de coordinació en els rescats ha provocat nombrosos naufragis i que, com veurem a continuació, la "ruta canària" sigui una de les rutes migratòries més insegures i arriscades actualment.

2.5 Mapatge de morts i desaparicions

Segons dades recollides per l'organització Caminant Fronteres en el seu últim informe de monitorització,⁷ el 2020 ha estat un dels pitjors anys pel que fa a la mortalitat a les rutes migratòries cap a l'estat espanyol, arribant a les 2170 víctimes mortals i especialment mortífera la ruta canària, la qual ha deixat 1851 persones mortes amb un total de 45 naufragis. En aquest sentit, es calcula que la taxa de mortalitat és de l'32.1%, el que significa que tres de cada deu persones que creuen la ruta atlàntica moren. Per la seva banda, l'APDHA a través del seu últim informe⁸ també alerta d'un increment respecte a anys anteriors de persones mortes i desaparegudes en aquesta ruta i rescata algunes iniciatives en els països d'origen com és el cas de "SenegalEnDuelo", un moviment sorgit al Senegal arran de l'explosió a Mbou d'una piragua en què van morir més de 140 persones. CEAR, en el seu últim⁹ informe també exposa el registre realitzat per l'Organització Internacional de les Migracions (OIM) de 609 persones mortes intentant arribar a les costes canàries durant el 2020.

A part de les condicions del viatge com apuntàvem anteriorment i les adversitats meteorològiques a què s'enfronten les persones que viatgen la deshidratació, la hipotèrmia, els ofegaments, així com les avaries o incendis de les embarcacions i la intoxicació amb el fum del motor i fins i tot per asfíxia per l'hacinament són les principals causes dels naufragis i les morts en alta mar.

D'altra banda, tal com apunta Iridia en el seu¹⁰ informe, els rescats són sumament complicats en la ruta canària ja que les zones de recerca són molt més extenses i això dificulta la localització de les embarcacions. A més, no hi ha un protocol d'actuació efectiu per a la identificació de les persones mortes o desaparegudes ni canals adequats i eficaços perquè les famílies puguin estar informades i moltes vegades les persones mortes acaben enterrades en cementiris propers a les localitats d'arribada sense que tan sols apareguin els seus noms en les làpides. Les famílies no poden anar al lloc on s'ha trobat el cos ni vetllar-lo ni fer els rituals de comiat, amb tot l'impacte que això suposa, i en els casos de les persones desaparegudes la situació és més dramàtica perquè no poden elaborar el dol i la incertesa sobre el que ha passat i sobre el parador del seu ésser estimat genera un malestar psicològic terrible.

3. Desplegament de el Pla Canàries

3.1 Situació dels dispositius d'acollida a les illes

El port d'Arguineguín, a Gran Canària, és i ha estat el principal port d'operacions de Salvament Marítim a les illes per a l'assistència de pasteres detectades a sud de les mateixes.

⁷ <https://caminandofronteras.org/monitoreo/monitoreo-del-derecho-a-la-vida-ano-2020/>

⁸ *Derechos humanos en la frontera sur 2021*. Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (APDHA), Marzo 2021.

⁹ *Migración en Canarias, la emergencia previsible*. Comisión Española de Ayuda al Refugiado (CEAR), Marzo 2021.

¹⁰ *Vulneraciones de derechos en la frontera sur: Gran Canaria y Melilla*. Iridia, Enero 2021.

Allà, Creu Roja muntava carpes o botigues temporals com hospitals mòbils per a les primeres atencions cada vegada que Salvament Marítim realitzava algun rescat. No obstant això, a partir del mes d'agost de l'any 2020, amb la major part de les rutes terrestres i aèries tancades, es van incrementar les arribades a les illes i els campaments provisionals van arribar a albergar a 400 persones amb 14 banys i algunes dutxes, segons relaten diversos mitjans.

Davant el desbordament d'aquesta situació i de les reiterades denúncies d'organitzacions de drets humans i del Defensor del Poble després de la seva primera visita al moll d'Arguineguín, s'obre a mitjans de novembre el CATE¹¹ de Barranco Seco que serveix o hauria de servir per a les 72 hores de detenció màxima a la qual poden ser sotmeses les persones que arriben per la seva identificació i filiació policial. No obstant això, com ja passava al moll i denuncia el mateix Defensor el Poble, en ocasions es sobrepassen les 72 hores i s'arriba a mantenir la tancada durant setmanes amb el pretext de mantenir mesures per controlar l'expansió de la COVID-19.

Després de passar pel CATE de Barranco Seco, aïllat en un terreny fangós a pocs quilòmetres de CIE de Gran Canària amb el mateix nom i amb una estructura de tendes militars i barracons per a les funcions de recepció i filiació de les persones que arriben, així com a menjador. Inicialment les persones van ser derivades a hotels que es trobaven buits davant l'absència de turistes. Molts d'ells a la mateixa zona d'Arguineguín, encara que també Maspalomas o al Puerto de la Cruz o a Santa Cruz de Tenerife. Segons dades del Ministeri, es van habilitar 17 hotels per 5.500 persones acollides.

El 20 de novembre de l'any 2020 es presenta el [Pla Canàries](#) que preveu la implementació de camps i centres d'atenció humanitària, deixant enrere l'allotjament provisional en hotels. El pla consisteix en la creació de campaments i recursos d'emergència amb 7.000 places d'allotjament que, al llarg de 2021, pretenen transformar-se en centres d'acollida temporals, amb espai per a 6.450 persones. El pla respon a una resposta interministerial basada exclusivament en l'emergència, per a un fenomen que té caràcter estructural, facilitant allotjament i manutenció a les persones, assenyala CEAR en el seu informe.

En una primera fase, segons el pla presentat pel ministre de Migracions i Inclusió, es van crear 3.250 places en recursos d'urgència a Tenerife, 1.950 a Gran Canària i 700 a Fuerteventura, a més de 1.100 places que ja eren del ministeri en ús en les illes. L'import d'aquesta operació va ser de 43 milions d'euros, finançats a través de fons EMAS.

Els recursos estables sumen un total de 6.450 places, de les quals 2.600 a Tenerife, 2.050 a Gran Canària i 700 a Fuerteventura, a més de les 1.100 places del ministeri. Aquestes es calculen per un import de 41 milions d'euros dels fons de recuperació de la UE, tot i que es fa difícil desxifrar els fons exactes que es destinen a cada recurs o organització perquè o bé s'inclouen en les [subvencions](#) per al finançament del Sistema Nacional d'acollida i Integració de Persones Sol·licitants i beneficiàries de Protecció Internacional, subvencions per al reforç de l'actuació de primera acollida dins el Sistema Nacional d'acollida, entre d'altres, o bé per la subcontractació de serveis de càtering, seguretat, neteja, etc. .

11

https://www.researchgate.net/publication/342747451_Los_Centros_de_Atencion_Temporal_de_Extranjeros_como_nuevo_modelo_de_gestion_migratorio_Situacion_actual_desregulacion_juridica_y_mecanismos_de_control_de_derechos_y_garantias

Malgrat que tant els hotels com els campaments es van plantejar com a recursos temporals, moltes persones porten fins a sis mesos o més allà.

A continuació, compartim un resum de les característiques dels recursos i dispositius d'acollida a les diferents illes posats en marxa fins al moment i coneguts:

GRAN CANÀRIA:

CIE BARRANCO SECO

Antiga presó provincial durant el règim franquista, es posa en funcionament com a Centre d'Internament d'Estrangers el 1998, segons les dades del [Global Detention Project](#). Segons la mateixa font, la seva capacitat és de 168 persones.

El 31 de març de l'any 2020 va tancar temporalment davant la crisi sanitària provocada per la pandèmia de la COVID-19 i van reobrir per tornar a internar persones per la seva situació administrativa al mes de setembre.

Des de la plataforma *Canàries Llibre de CIES*, apunten que aquests centres vulneren sistemàticament els drets humans de les persones i difícilment compleixen amb les condicions materials i serveis bàsics com: serveis sanitaris, mesures d'higiene, assessorament jurídic, serveis de traducció i interpretació, atenció social i també es dificulta l'entrada a les organitzacions socials.

A més, en el cas concret de Barranco Seco (Gran Canària), es donen condicions d'insalubritat a les que se li suma el deteriorament de les dependències i "mancances" en les seves dependències. El jutge de control de l'CIE, Arcadio Díaz Tejera, el va qualificar de "[presó de la dictadura](#)" després de les seves visites al desembre del 2019 i gener del 2020. Igualment, s'assenyala l'internament de persones potencials sol·licitants de protecció internacional i altres perfils vulnerables.

CATE BARRANCO SECO

Disponible des de mitjans de novembre de l'2020. De 500 a 1000 places (informes contradictoris).

El Ministeri de l'Interior cedeix una part per al seu ús al Ministeri d'Inclusió. Terreny de defensa altament militaritzat i amb poc accés a personal humanitari.

El Centre d'Atenció Temporal d'Emergència (CATE) de Barranco Seco gestionat pel Ministeri de l'Interior va ser el primer a obrir. Un conjunt de carpes amb capacitat d'acollir a gairebé 1000 persones pensat per atendre les persones migrants durant les primeres 72 hores després de la seva arribada.

Segons CEAR, citant fonts pròpies i de el Col·legi d'Advocats, l'obertura d'aquest centre s'ha normalitzat l'assistència jurídica i es va començar a oferir de forma individualitzada i s'ha facilitat la identificació de col·lectius en situació de vulnerabilitat.

Encara que diverses organitzacions apunten que en ocasions se superen les 72 hores, segons CEAR això es deu a qüestions vinculades a la COVID-19 i sota ordre judicial per l'ampliació dels terminis legals.

Segons dades facilitades per la Delegació de Govern recollits en l'informe del Defensor el Poble, fins a 1 de febrer de l'2021, havien estat detingudes en aquestes instal·lacions un total de 5.564 persones. El dia 11 de febrer, assenyala CEAR en el seu informe, "Migració a Canàries, l'emergència previsible", el CATE estava buit, el que indica que el model de derivació als campaments estava funcionant.

CEIP LEÓN

- Es posa en marxa el desembre de l'any 2020.
- Inicialment 300 places en carpes exteriors, per establir després 400 places com a recursos estables a l'interior.
- Propietat del Ministeri d'Inclusió, era una escola en desús al barri del Lasso.
- Gestionat per la ONG Creu Blanca

CANARIAS 50

- Es posa en marxa el gener de l'2021¹²
- Inicialment 650 places en carpes exteriors, fins a les 1.150 places en mòduls prefabricats com a recursos estables.
- Propietat del Ministeri d'Inclusió → es traspasarà a l'Ajuntament de Las Palmas un cop passi l'emergència migratòria.
- Antiga caserna militar situada al barri de la Isleta.
- Gestionat per Creu Roja.

El Sebadal - NAU BANKIA

- Previst per a gener de 2020, però es posa en marxa al març de 2020
- 500 places
- Actualment alberga a unes 80 persones (abril)

¹² <https://www.eldia.es/canarias/2021/01/16/comienza-desalojo-migrantes-hoteles-cuartel-28858865.html>

- Espai cedit per Bankia al Ministeri d'Inclusió. Cedida inicialment per 6 mesos, prorrogable durant 3¹³ més.
- Gestionat per Creu Blanca

TENERIFE:

CIE DE HOYA FRÍA

Centre d'Internament d'Estrangers a l'illa amb una capacitat de 260 persones, tot i que s'ha denunciat en diverses ocasions l'haver sobrepassat aquest aforament, tot i que també la seva infraocupació.

L'any passat, es va denunciar un [brot de COVID](#) que va posar de manifest les mancances físiques per mantenir les mesures sanitàries i es van parar tant les visites de familiars com de juristes, arribant fins i tot a demanar el tancament de les instal·lacions la mateixa policia.

CATE DE COSTA ADEJE

- Filiació i 72 h màximes de detenció
- Situat a la banda de la Comissaria de la Policia Nacional¹⁴

LAS CANTERAS

- Es posa en marxa a finals de febrer¹⁵
- 1.800 places d'inici en 10 edificis, arribant a 2.000 places com a recurs estable.
- Propietat del Ministeri d'Inclusió
- També era una antiga caserna militar¹⁶ sense ús des de fa anys i en estat d'abandó.
- Gestionat per l'Organització Internacional de Migracions OIM¹⁷
- Situat al barri de La Laguna de Tenerife.

¹³ Cesión nave bankia

https://www.elplural.com/economia/empresas/bankia-cede-nave-acoger-migrantes-palmas-canaria_253612102
<https://tiempodecanarias.com/noticia/sucesos/bankia-cede-una-nave-de-7000-metros-en-el-sebadal-para-alojar-a-inmigrantes>

¹⁴ <https://www.eldia.es/sociedad/2020/11/20/camino-llegada-muelle-cie-asilo-23616004.html>

¹⁵

https://www.eldiario.es/canariasahora/migraciones/segundo-campamento-migrantes-tenerife-comenzara-funcionar-semana_1_7242590.html

¹⁶ <https://www.canarias7.es/canarias/defensa-cede-acuartelamiento-20201008120936-nt.html>

¹⁷ <https://www.eldia.es/canarias/2021/03/03/ong-campamento-canteras-promete-aplicar-37194665.html>

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2021-5133

LAS RAÍCES

- Es posa en marxa a finals de gener - principis de febrer¹⁸
- S'habiliten inicialment 1.450 places en carpes exteriors i interiors i posteriorment es preveu mantenir 600 places com a recurs estable a l'edifici.
- Cedit temporalment pel Ministeri de Defensa
- Abandonat des de l'anterior "crisi dels cayucos" en una zona boscosa de difícil accés prop de l'Aeroport de Tenerife¹⁹Nord.
- Gestionat per la ONG ACCEM

FUERTEVENTURA:

CATE en el Muelle del Rosario

NAVE EL MATORRAL

- Espai per filiació i detenció màxima de 72 hores després de l'arribada

CAMPAMENT EL MATORRAL

- Es posa en marxa al²⁰febrer.
- Inicialment 700 places en carpes exteriors i posteriorment es mantenen les places a partir de la tardor de l'2021 en un edifici cedit pel Ministeri de l'Interior al Ministeri d'Inclusió com a recursos estables.
- Es traslladen a moltes persones que estaven en hotels de Gran Canària i en espais temporals de Lanzarote.
- Era l'antic CIE de Fuerteventura.
- Gestionat per Creu Roja.

¹⁸ <https://www.lavanguardia.com/vida/20210205/6226252/trasladados-cien-inmigrantes-campamento-raices.html>

¹⁹ https://cadenaser.com/emisora/2021/01/19/radio_club_tenerife/1611073099_736052.html

²⁰ <https://www.diariodefuerteventura.com/noticia/comienza-el-traslado-de-migrantes-al-campamento-de-el-matorral>

EL HIERRO:

AULA DE LA NATURALEZA
CENTRE DE DETENCIÓ / CATE EL PINAR
• Camp de lluita reconvertit en espai d'acollida.• Com explica el Defensor del Pueblo, atès que aquesta illa és demarcació de la Guàrdia Civil i no compta amb unitats de Policia Nacional, la custòdia dels estrangers fins que són traslladats a un centre d'internament o d'acollida humanitària correspon a aquest cos .• L'estructura de l'edificació i el nombre de persones que es troben en ella impedeix el compliment de mesures de prevenció contra la propagació de la COVID-19.• Al gener es va parlar de la rehabilitació de les instal·lacions²¹ però les persones acollides segueixen encadenant quarantenes i esperant trasllats a altres illes més²²grans.• Gestionat per Creu Roja.

- *Encara que alguns recursos s'han estabilitzat els altres han anat canviant en els últims mesos i es registra menys informació pública. La informació recollida en aquest document és orientativa.*

3.1.1 Recursos per a dones, famílies i perfils vulnerables

On són els recursos per a dones?

Hi ha un recurs per a dones i nens/nenes a la Isleta a Gran Canària, gestionat per Creu Blanca. Encara que també es coneix per les informacions dels col·lectius locals que se segueixen utilitzant instal·lacions turístiques per a l'allotjament de persones amb perfils vulnerables.

Trobem també el Centre d'Acollida Integral a Santa Cruz de Tenerife alberga a dones, nenes i nens, famílies, adolescents i persones amb malalties greus. Era l'antiga presó Tenerife I a Santa Creu. Gestionat per Creu Roja²³

²¹

<https://www.lavanguardia.com/vida/20210125/6197112/centro-acogida-temporal-inmigrantes-hierro-sera-rehabilitado.html>

²²

https://www.eldiario.es/canariasahora/migraciones/migrantes-forzados-encadenar-cuarentenas-cuatro-meses-hierro-falta-espacios-ade cuados_1_7241175.html

²³ <https://www.eldia.es/canarias/2021/04/06/han-invitado-mendigiar-calle-comprar-46109059.html>

A Fuerteventura, al Puerto del Rosario es troba el Centre d'Acollida d'Emergència i Derivació (CAED) amb 150²⁴places. Gestionat per l'ONG Missió Cristiana Moderna, s'allotgen dones, famílies però també homes sols.

El Defensor del Pueblo en el seu últim informe exposa la ubicació de també de centres d'acollida per a menors estrangers no acompanyats a Tinajo, Galdar i Los Llanos de Aridane. Per la seva banda, segons fonts de²⁵el diario.es, el Cabildo de Gran Canària va adjudicar a data d'agost de l'any 2020 31 noves llars d'acollida per a menors, amb un total de 261 places i amb una dotació econòmica de 5.7 milions amb un termini màxim de sis mesos a causa de la situació d'emergència, sota la promesa de la duplicació per poder donar continuïtat a aquests serveis. Cinc són les organitzacions que gestionen aquests centres: Mensajeros de La Paz, Fundación Diagrama, Aldeas Infantiles, Cruz Roja y la Asociación de Hogares para Niños Privados de Ambiente Familiar Nuevo Futuro.

3.1.2 Dispositius COVID

Com en gran part dels dispositius d'acollida hi ha una manca de transparència sobre la gestió de les quarantenes i de les persones que han contret COVID. A més, l'alta densitat dels espais d'allotjament i, en ocasions, de la falta d'higiene dels mateixos, dificulta la gestió i control de l'expansió del virus. Així, s'han identificat diversos positius en espais com Las Raíces o El Matorral en les mateixes arribades i no es disposa d'informació clara i transparent sobre els espais en els quals es passen les quarantenes i s'atén a les persones que contrauen la COVID.

NAVE DEL QUESO, FUERTEVENTURA - gestionat per MISSIÓ CRISTIANA MODERNA²⁶

Un dels espais de "quarantena" que més ressò ha tingut en els mitjans i en les xarxes ha estat l'anomenada Nave del Queso a l'illa de Fuerteventura. A mitjans d'abril es trobaven en aquest recurs més de 230 persones entre persones que havien donat positiu per COVID i contactes estrets passant la quarantena. Com a resultat de la manca d'aïllament de positius, a 23 d'abril, després de les queixes de les organitzacions de drets humans i de col·lectius locals dirigides al Defensor del Pueblo i de l'informe realitzat pels tècnics de la defensoria, quan es va acordar el trasllat de dones i nenes i nens, es van detectar 26 positius, enfront de les 4 inicials. Així, en els dies posteriors, s'ha traslladat a dones i menors a una casa d'acollida gestionada per CEAR (suposadament temporal però amb perspectiva de poder ser més permanent davant la contínua arribada de persones i la manca d'espais d'acollida) i també a les persones que van donar positiu en COVID possiblement a la Nave del Matorral. A més, es comenta la posada en marxa d'una nau a Risco Prieto per confinar les persones

²⁴ <https://www.ondafuerteventura.es/mision-cristiana-moderna-reclama-mas-espacio/>
<https://www.ondafuerteventura.es/mision-cristiana-moderna-ya-es-caed-centro-de-acogida-emergencia-y-derivacion/>

²⁵

https://www.eldiario.es/canariasahora/sociedad/cabildo-gran-canaria-adjudica-gestion-31-nuevos-hogares-menores-desamparo-261-plazas-acogida_1_6185657.html

²⁶

<https://www.ondafuerteventura.es/el-cabildo-facilita-una-nave-a-mision-cristiana-moderna-para-el-aislamiento-de-los-contactos-estrechos/>

<https://www.ondafuerteventura.es/el-caed-acoge-en-la-actualidad-395-migrantes/>

que són contacte estret separades de les positives, tot i que a 27 d'abril, els homes que eren a la Nave del Queso per ser contacte estret romanien allà aconseguint alguns el mes de confinament.

Segons les informacions emeses pel Defensor del Pueblo en la seva compareixença davant la Comissió Mixta de Relacions amb el Defensor del Pueblo del Senat i el Congrés dels Diputats de l'27 d'abril, "la setmana que ve" hi hauria més notícies de Fuerteventura, donant a entendre que es posaran en marxa nous recursos per atendre les arribades i poder gestionar els efectes de la pandèmia.

3.2 Plan Canarias: acollida d'emergència per un fenomen estructural

El Plan Canarias es basa, en definitiva, en la generació d'espais d'acollida d'emergència per donar cobertura a la política de contenció amb trasllats selectius, retorns voluntaris i deportacions, però els números no quadren, segons assenyala CEAR en el seu informe.

L'11 de febrer de 2021 hi havia a Canàries 10.718 persones migrants en espais d'acollida. Creu Roja Espanyola mantenia en acollida a 7.700 persones encara en hotels a espera de ser traslladats a altres recursos; en aquesta mateixa data la situació pel que fa a les places disponibles era la següent: al Colegio León (530) ja estava completament ocupat; les instal·lacions de Canarias 50 (amb un màxim de 650) tenia 400 ocupades; i les d'Atenció Humanitària i Protecció Internacional de CEAR estaven plenes (78 i 340 respectivament); els trasllats a el camp de Las Raíces a San Cristóbal de la Laguna havien iniciat (amb al voltant de 200 persones ja trasllades de les 1450 que podria allotjar), així com altres 1100 disponibles a les illes que ja estan ocupades. Si a això li sumem les places que encara estan en fase de preparació com la nau cedida per Bankia a Las Palmas de Gran Canària (500), les instal·lacions de Las Canteras a San Cristóbal de la Laguna (1800) i la Nave del Matorral al Puerto del Rosario (700), la disponibilitat potencial seria de 4.510 enfront de les 7.700 persones que es trobaven en aquell moment en els hotels. És a dir, abans de començar a desplegar-se, el Pla Canàries podria partir d'un dèficit de 3190 places sense comptar que les arribades de persones es seguien i segueixen produint.

Els trasllats a la Península, segons les dades recollides per El País, van ser de 2.168 persones al 2020 i al gener 535. No va ser fins al febrer que es van traslladar fins a 2.138 persones a la Península.

Després de mesos de bloqueig, en part excusats en les restriccions de la COVID, el 2021 s'han accelerat els [trasllats des de les illes a la](#) Península. Algunes explicacions podrien ser l'accés d'algunes persones als seus drets que durant mesos els van ser negats, com les sol·licituds d'asil, així com les denúncies jurídiques davant la vulneració de la llibertat de circulació després d'alguns intents de continuar a la península, també la fi de l'estat d'alarma i de les restriccions objectives per viatjar i la possible arribada de turistes davant els quals cal "tenir cura de la imatge".

3.2.1 Recursos materials i humans

A més de la creació d'un nombre de places d'acollida estable a les illes comparativament més gran que el que hi ha a tota la península en un termini de mesos, el desplegament de el Pla Canàries suposa un repte logístic assumit per l'empresa pública TRAGSA i la col·laboració d'organitzacions humanitàries per a la gestió dels recursos.

A 15 de febrer es havia contractat a 761 persones - 437 treballadores d'atenció directa i 323 treballadores de serveis bàsics i auxiliars- per gestionar els nous recursos d'acollida que disposen de 7000 places.

Només a Tenerife, per a l'obertura dels campaments de Las Raíces i Las Canteras, Tragsa va contractar a 250 persones i va precisar de el servei de 65 empreses per a les obres.

A més, és habitual que es subcontractin serveis com la vigilància, neteja o alimentació dels recursos el que suposa una dificultat afegida pel que fa a el control de la gestió i qualitat d'aquests serveis (com s'ha denunciat en reiterades ocasions a Las Raíces).

Segons l'informe de CEAR, la situació als campaments també ha anat evolucionant a poc a poc. Els primers a habilitar, el Colegio León i el Canarias 50, han tingut diversos problemes vinculats a unes infraestructures infradimensionades en gairebé tots els seus aspectes: limitacions en la instal·lació elèctrica (que no permetien en alguns casos carregar els mòbils dels residents), problemes de aigua i sanejament i problemes d'habitabilitat bàsica provocats per la precarietat de les botigues desplegades. Encara que la veritat és que, tant Creu Blanca com la Creu Roja destaquen que les condicions han millorat substancialment i que, amb algunes excepcions que han estat reflectides en la premsa, com la inundació d'una de les carpes de Canarias 50, han afavorit la millora de la situació de les persones acollides.

Problemes com aquests també es van trobar en l'obertura del campament de Las Raíces a La Laguna, que es van produir enmig d'una onada de fred que va provocar la resistència de les persones a quedar-s'hi. En aquest mateix campament s'han denunciat la insuficiència de menjar i la mala qualitat i s'ha arribat a registrar l'entrada de la policia per reprimir les protestes.

Recentment, l'Assemblea de Suport a les Persones Migrants de Tenerife comunicava que la protesta que va tenir lloc al mes de juny a Las Raíces es deu a la deterioració física i psicològica de les persones que es troben en el campament, algunes d'elles acumulant ja cinc mesos d'estada i altres que veient partir als seus companys desconeixen fins quan hauran de romandre en el recurs; que algunes van ser traslladades al Hierro o pel sud de Tenerife i no compten amb ordres de devolució, cosa que els impedeix poder ser traslladades a altres recursos o a un domicili en el territori nacional; que s'han detingut a l'almenys 20 persones per dur a terme protestes per les condicions en què es troben i per la impossibilitat de continuar el seu trajecte o de disposar d'assistència jurídica o recursos habitacionals en condicions.

3.2.2 Treball comunitari i gestió emocional

Com assenyala CEAR en el seu informe, no consta que el disseny de el [Pla Canàries](#) comptés amb els principals actors implicats, ni amb la participació de les organitzacions que treballen amb persones migrants i de les quals està depenent la posada en marxa dels recursos i per tant la implementació del propi pla, ni amb la mediació o interlocució amb les veïnes.

"La urgència amb què s'han posat en marxa els mateixos, ha provocat que les organitzacions encarregades de gestionar-los, no hagin tingut temps per desenvolupar un procés de treball comunitari profund que facilités la convivència entre les persones migrants i els veïns d'aquestes zones" , apunta CEAR. La majoria dels campaments estan situats en llocs amb alts nivells d'exclusió social, on les successives crisis han deixat una situació d'extrema vulnerabilitat. A més, la concentració d'aquests centres en diversos municipis en barris especialment castigats per les conseqüències de la pandèmia, assenyala el Defensor del Pueblo, ha donat peu a manifestacions xenòfobes i agressions a persones migrants en els voltants de el Colegio León. Fonts de Creu Blanca van confirmar que es va arribar a produir llançament de pedres en múltiples ocasions i insults des del carrer. No obstant això, els processos d'integració impulsats per l'organització s'han intensificat i els contactes amb col·lectius veïnals s'han succeït per intentar generar iniciatives que puguin millorar l'acollida i integració de les persones en els barris (es van organitzar sessions d'arranjament de l'entorn, jardineria , etc.).

L'aposta per la política de bloqueig i devolucions (tant deportacions com retorns voluntaris), contemplat exclusivament el trasllat a península de persones amb perfil vulnerable sobretot durant el 2020, sense augmentar les places d'atenció integral, ni prevenir la cronificació dels campaments (com ha succeït a Grècia) o sense programes de desenvolupament comunitari, mediació intercultural o integració necessaris per prevenir els brots de xenofòbia i promoure permetin la convivència entre els campaments i les comunitats d'acollida; les persones migrants es veuran abocades a la cronificació de la seva situació a les illes, en una situació de passivitat i sense expectatives, el que pot provocar "reaccions desesperades" com s'han començat a veure en alguns campaments i s'han esdevingut ja en altres territoris .

La pressió a la qual són sotmeses les persones migrants ha tingut ja algunes reaccions com les protestes, manifestacions i fins i tot vagues de fam per mostrar la seva disconformitat amb la seva situació material actual i de perspectives futures.

4. Principals vulneracions als drets humans

Encara que part del que comentarem en aquest punt s'ha esmentat en l'explicació anterior sobre els diferents dispositius d'acollida a les illes, val la pena emfatitzar en que són diverses les organitzacions que han documentat les violacions drets humans que s'han anat produint durant l'acollida de les persones migrants a les Canàries. Tot i que el mateix informe d'anàlisi de risc de 2019 de l'Agència Frontex ja alertava el creixement de la ruta canària no es va traduir en una resposta institucional estructurada i organitzada i el sistema d'acollida, com era previsible, no estava preparat per a la seva recepció i va col·lapsar. D'altra banda, les restriccions imposades per la pandèmia de la covid19 i la impossibilitat de

realitzar trasllats a la península van convertir aquest augment de les arribades en una veritable crisi humanitària, sent l'exemple més emblemàtic tot el que va passar al moll d'Arguineguín, al sud de l'illa de Gran Canària.

Segons documenta CEAR en el seu recent²⁷ informe, durant els primers mesos de l'any 2020 la situació davant de l'augment d'arribades es va anar resolent amb l'obertura de petits centres, poliesportius i altres instal·lacions gestionades per la Creu Roja, cosa que va ser possible gràcies a l'existència de espais en desús a causa de el confinament estricte dels inicis de la pandèmia de la covid19. D'aquesta manera les restriccions imposades per la pandèmia com l'aplicació de PCRs de les persones arribades al moll abans de l'ingrés a un espai d'acollida va generar que la molla es convertís en un enorme campament d'emergència de 400 metres quadrats amb centenars de persones (arribant a el seu punt màxim a més de 2.600 a mitjans de novembre), les quals dormien a la intempèrie i no tenien abric i menjar suficient. El moll d'Arguineguín, en aquest sentit, va representar el fracàs pel que fa a la gestió de les arribades i va significar un espai de detenció de persones sense "cap cobertura jurídica", un lloc d'excepcionalitat, de no dret.

D'aquesta manera, les violacions als drets humans que es van cometre i se segueixen cometent al moll són extensibles a la política migratòria general de les illes, de manera que s'entenen tant en el marc de la detenció policial com de l'acollida en els diferents dispositius. Les podríem resumir de la següent manera:

- Falta d'assistència lletrada: la manca d'una assessoria jurídica per a les persones que arriben vol dir deixar-les desprotegides davant de l'exercici dels seus drets, alhora que impossibilita la detecció primerenca de persones amb especial vulnerabilitat com els menors d'edat, possibles víctimes de tràfic i sol·licitants de protecció internacional. Com refereix CEAR en el seu document: *fins al dia 12 de novembre no es va prestar assistència jurídica a les persones migrants al moll d'Arguineguín. Els advocats eren citats a les comissaries a quilòmetres de distància i no mantenien reunions amb les persones²⁸ migrants*. També s'ha documentat la manca d'espais reservats per a entrevistes individualitzades, així com d'intèrprets en les llengües que les persones migrants parlen, especialment les llengües de l'Àfrica subsahariana com el wòlof o el bambara. El Defensor del Pueblo en la seva visita a les illes va rebre queixes de diversos lletrats i lletrades que s'havien vist obligats a fer assessories col·lectives com la de novembre de l'any 2020 a Tenerife que es van realitzar a dos grups de 144 i 177 persones. En aquest cas, l'equip jurídic va mostrar la seva disconformitat amb l'actuació policial que va pretendre notificar l'acord de devolució a totes les persones alhora, sense entrevista prèvia i amb una única intèrpret.
- D'aquesta manca d'assistència lletrada es desprèn la violació a el dret a la informació i al dret a ser escoltat en la mesura que les persones no són informades sobre els seus drets i, en conseqüència, tampoc són escoltades les seves necessitats i les seves demandes.

²⁷ *Migració a Canàries, l'emergència previsible*. Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR), març 2021.

²⁸ *Migració a Canàries, l'emergència previsible*. Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR), març 2021. Pàgina 14.

- Nul·la identificació i protecció a persones amb perfils d'especial vulnerabilitat: en conseqüència de la falta d'assistència lletrada s'ha repetit aquesta situació i es calcula que al febrer de l'2021 hi havia uns 200 "potencials" menors en instal·lacions per a adults com a resultat d'aquests errors de identificació, de la mateixa manera que centenars de possibles sol·licitants de protecció internacional no van poder fer-ho, amb la qual cosa es va existir de manera generalitzada una falta d'accés als procediments de protecció internacional.
- Retencions il·legals per més de 72 hores:durant els primers mesos la manca d'espais per a l'acollida de les arribades i l'aplicació de les quarentenes per la pandèmia de la covid19 van generar situacions on les persones migrants van ser privades de la seva llibertat per períodes indeterminats de temps.
- Restriccions a la lliure circulació: una altra de les qüestions que han estat objecte de queixa al Defensor del Pueblo ha estat la restricció a la lliure circulació. Tot i que les persones no es troben legalment en qualitat de detingudes no se'ls permet abandonar l'arxipèlag, el que és especialment greu per a les persones sol·licitants de protecció internacional, els qui ostenten el dret fonamental a la lliure circulació per tot el territori espanyol. En aquest sentit, el Defensor del Pueblo manifesta en el seu informe²⁹ que *en la informació que facilita la Policia Nacional als sol·licitants d'asil s'insisteix que no poden sortir de les ciutats autònomes ni de les illes Canàries si no notifiquen, amb caràcter previ, que compten amb un domicili a la península*. De la mateixa manera, es té coneixement de ciutadans senegalesos i marroquins que, tot i documentats amb els seus passaports i tenint familiars disposats a acollir-los, no els van deixar viatjar.

* En el cas del 'Moll d'Arguineguín han estat diverses les organitzacions que en les seves visites i informes van constatar les condicions inhumanes i insalubres en què es trobava la gent. Algunes persones van estar retingudes durant setmanes amb la mateixa roba, dormint a terra, sense accés a poder rentar-se, amb limitacions en l'ús de dutxes i en els mesos de calor vivint dins de les tendes amb temperatures que van arribar als 40 graus. L'alimentació rebuda consistia en el repartiment d'entrepans i ampolles d'aigua diverses vegades a el dia i respecte a les condicions sanitàries *diverses persones amb test positius de COVID havien ingressat de nou en les instal·lacions després de l'alta hospitalària, i es trobaven sense cap separació de la resta*. A més, es va poder comprovar que a l'almenys 80 persones amb PCR positiva romanien en³⁰elles. La situació d'amuntegament també va ser alguna cosa destacable.

4.1 Nens i nenes que viatgen sols / es

L'augment de l'arribada de menors a les illes és una altra de les qüestions significatives. Segons es recull en el recent informe³¹ de CEAR, al gener de l'2021 la Direcció General de Protecció de la Infància (DGPI) de el govern canari manifestava tenir 2.656 menors en el

²⁹ *La migració a Canàries*. Defensor de Poble, 2021. Pàgina 66.

³⁰ *La migració a Canàries*. Defensor de Poble, 2021.

³¹ *Migració a Canàries, l'emergència previsible*. Comissió Espanyola d'Ajuda a l'Refugiat (CEAR), març 2021.

seu sistema d'acollida. El Defensor del Pueblo, també en el seu últim³²informe, per la seva banda, en l'anomenada "crisi dels cayucos" de 2006 va realitzar nombroses visites a centres de menors i va manifestar amb fonts facilitades pel govern canari l'acollida de 2.727 menors en els recursos d'emergència. En el context actual, transcorreguts deu anys, el mateix Defensor del Poble posa en relleu com el 15% de les persones que van arribar a Canàries de manera irregular eren menors, fet que suposa 2.666 menors.

Sobre la seva procedència, tant CEAR com el Defensor del Pueblo estimen que el 60% d'aquests menors provenen del Marroc, un 25% de Mali i la resta del Senegal, Guinea Bissau, Guinea Conakry i Gàmbia majoritàriament.

Amb la falta de previsió governamental davant aquesta situació, i afegides les dificultats sanitàries en el context de la pandèmia, aquest mateix mes de gener hi havia 1.874 menors esperant per poder realitzar les proves de determinació de l'edat. La Fiscalia ha autoritzat a data de el 22 de gener que aquestes proves es facin també en clíniques privades, cosa que fins a aquest moment només s'havia fet en els hospitals de referència. En aquest sentit, algunes organitzacions de la societat civil que treballen sobre terreny han corroborat l'existència de menors sense identificar acollits en centres o dispositius d'acollida per a persones adultes. Segons fonts de³³el diario.es, al menys 100 persones amb aquest perfil han estat derivades a centres per a menors. Aquest diari també recull la declaració d'un sanitari del Servei Canari de Salut que havia denunciat com un noi de 17 anys va romandre vuit dies al campament policial de Barranco Seco sense dutxar-se per la falta d'aigua corrent, amb racionament de menjar i aigua i una manta fina per suportar la borrasca que va assetjar a Canàries recentment.

Com ha passat en altres territoris de l'estat espanyol durant el 2018, el govern canari ha hagut d'habilitar centres d'emergència davant la impossibilitat de poder-los acollir dins el mateix sistema de protecció per a menors, arribant fins i tot a modificar la Llei d'Atenció Integral als Menors i el reglament que regula els centres d'acollida per poder adaptar els centres d'atenció immediata com a dispositius d'emergència, és a dir, poder utilitzar altres espais residencials per a aquest fi. Per a moltes organitzacions les dificultats a l'hora de poder identificar necessitats de protecció internacional i potencials víctimes de tràfic a menors continua sent un problema important, alhora que la realització de les proves d'edat (amb marges d'error considerables sobretot en menors d'origen subsaharià), els processos de documentació i la integració sociolaboral un cop compleixen la majoria d'edat.

Un altre tema realment preocupant és la separació d'alguns d'aquests menors de les seves mares un cop arriben a les costes canàries. Segons recull el Defensor del Pueblo, al juliol de l'any 2020 van començar a interposar queixes per aquesta pràctica realitzada a Fuerteventura mentre a les dones se'ls realitzaven les proves d'ADN per acreditar el vincle matern filial. Un altre cas semblant va ocórrer a l'octubre de l'any 2020 a Gran Canària amb una nena de 11 anys que va ser separada del seu pare i traslladada durant un mes a un centre de menors tot i portar amb si el passaport. Finalment es va reconèixer l'error i va ser retornada amb els seus pares

³² *La migració a Canàries*. Defensor de Poble, 2021.

³³

https://www.eldiario.es/canariasahora/migraciones/fiscalia-palmas-autoriza-pruebas-edad-menores-migrantes-hagan-clinicas-privadas_1_7042421.html

Per la seva banda, l'estat espanyol segueix sense tenir un pla general d'atenció per als nens i les nenes que viatgen sols ni ha establert un repartiment equitatiu el respecte entre les diferents comunitats autònomes; així, veiem com per al cas de les Canàries només s'han ofert des de la península 100 places d'acollida per a menors (40 a Catalunya, 25 a Castella i Lleó, 10 a Navarra, 15-20 a Cantàbria i 18 a València), xifra totalment insuficient i les quals no han pogut materialitzar encara per qüestions burocràtiques. El govern canari ha desplegat uns 20 centres d'acollida per a menors, els quals es troben totalment saturats.

4.2 Les dones migrants i les seves resistències en els marges

Les dones migrants en general, i les procedents de el continent africà i de l'asiàtic en particular, no apareixen en les narratives migratòries i si ho fan queden en un segon pla, en espais de subordinació o de victimització secundària. En el cas de les dones africanes, que són el total de les migrants de l'anomenada "ruta canària", a més reben una forta pressió social construïda tant sobre l'estereotip de la africanitat com sobre els clixés de la mirada patriarcal.

Són moltes les dones protagonistes del seu fet migratori i que arriben a Europa després d'una experiència de trànsit que les canviarà per sempre. Segons dades extretes de l'Informe DDHH Frontera Sud de Iridia, 3 de cada 10 persones que creuen la ruta atlàntica moren; estem davant d'una taxa de mortalitat de l'32,1% i, segons l'ONU, 1 de cada 5 dones refugiades o desplaçades han estat víctimes de violència sexual i moltes són víctimes potencials de les xarxes de tràfic. Així, estem davant d'unes dones que han vist la mort i les violències de prop durant uns trajectes marítims que poden anar dels 8 dies a les 48 hores, però que vénen precedits per mesos o anys de travesses i rutes migratòries no segures. Per tot es fa imprescindible entendre les seves resistències en la seva diversitat, no dins d'una única identitat africana homogènia amb mirada neocolonial. Ser dona i migrar és sens dubte més perillós ser home i migrar, per això les dones migrants són i seran resistència.

Segons xifres de la Creu Roja de l'any 2020 presentades al Senat, el 15% de les persones migrants que han arribat per mar a les Illes Canàries eren menors i un 5% eren dones, el mateix informe explica que el 70% de les dones ho fan a través de Gran Canària, tan sols l'any passat, es van comptabilitzar 1.117 dones arribades a través de les rutes marítimes i 3.462 menors.

En els últims mesos, segons la informació de l'ara asesor de l'executiu autonòmic en temes migratoris, [Txema Santana](#), les dones estan més presents en les arribades a les illes. De el total d'arribades en 2021, assenyala, 1178 han estat dones, per primera vegada, gairebé tantes com menors.

L'anàlisi sobre els motius migratoris de les dones africanes tampoc els acostumem a llegir en narratives desagregades, i les xifres responen sovint a construccions socials preconcebudes o simplement a dades extretes de la migració masculina. Si bé és cert, com ja hem anomenat anteriorment, que la causa primera dels moviments migratoris actuals estan emparentades amb un passat colonial i amb un present extractivista; també és cert que hi ha altres causes que empenyen a les dones a la migració. Segons l'ONU, entre els

25 i 34 anys, la bretxa de pobresa entre les dones i els homes és especialment greu pel fet que les dones lluiten per combinar un treball remunerat amb una distribució desigual en la cura de nenes, nens i altres persones dependents. A escala mundial, per cada 100 homes pobres en aquest grup d'edat, hi ha 122 dones.

Els moviments de població contemporanis es caracteritzen, fonamentalment, per quatre elements: la diversitat de països involucrats; la globalització; la complexitat de les seves causes i la feminització. La creixent presència de dones en els corrents migratoris internacionals es vincula amb la feminització de la pobresa i de la força de treball. En aquest sentit, Sandra Gil (2006) subratlla que les migracions Sud-Nord poden ser interpretades com una estratègia de resistència de famílies i poblacions a les condicions d'empobriment i desigualtat creixent, resultat dels models de desenvolupament implantats en les últimes dècades. En aquesta mateixa línia apunta Saskia Sassen (2003), assenyalant les connexions sistèmiques entre l'impacte de les polítiques econòmiques aplicades als països en desenvolupament, l'empobriment d'aquests països, el creixement dels circuits alternatius transfronterers i la feminització d'aquests (Dacogna i Téllez 2015).

Tampoc podem perdre de vista que el fet migratori implica dues ribes i un trànsit. En aquest sentit les dones també són protagonistes de la migració en els seus territoris d'origen, sobretot ho són convertint-se en les úniques sustentadores de les famílies on els membres masculins han migrat. Als països de destinació les dones migrants suposen un percentatge més elevat en la força de treball que les persones no migrants, parlem d'un 72,7% davant d'un 63,9% i representen al voltant d'un 75% de totes les treballadores de la cadena de cures en els països de nord global.

Les dones migrants a Canàries a més representen la justícia i l'acció política. Un exemple és el cas de la [mare de la Séphora](#), que va aconseguir que el patró de la pastera en la qual va morir la seva filla rebés una condemna de vuit anys de presó, una sentència sense precedents. Un altre exemple és el de [l'Associació de Dones Africanes a Canàries](#) que va néixer com a associació per la necessitat de parlar per elles mateixes, explicar les seves històries.

Acabades d'arribar, les dones no acostumen a ser ubicades als campaments amb els homes, hi ha molta opacitat sobre els espais i dispositius destinats per a les dones, argumentada per la necessitat de protecció de persones en situació de vulnerabilitat però també amb una manca d'informació que les fa desconexades de la seva situació. A més, moltes arriben amb nens i el [protocol](#) indica que s'ha de verificar la consanguinitat dels menors amb la mare (o amb la persona adulta que les acompanya) per confirmar la relació de parentiu mitjançant una prova d'ADN. Aquest procediment que hauria de durar com a molt uns dies, ha arribat a prolongar-se durant mesos afegint més patiment innecessari a la vivència d'aquestes persones. Arran de la [separació sistemàtica de mares i filles i fills](#), algunes dones s'han organitzat per reclamar els seus drets i l'acceleració de facto del tràmit.

La Fiscalía de Las Palmas va justificar que aquest protocol és una mesura de precaució aplicada per evitar successos que van ocórrer fa anys, en els quals es va localitzar a persones que utilitzaven nens per aconseguir arrelament a Canàries o per portar-los a Europa per traficar amb menors. "És una indicació del fiscal de Sala del Tribunal Suprem", ha afirmat la fiscal cal de la província, Beatriz Sánchez, tot i que a la província de Santa Cruz de Tenerife aquesta mesura no s'aplicava segons declaracions en [eldiario.es el 7 de març de 2021](https://eldiario.es/març-de2021). No obstant això, en octubre, el fiscal superior de Canàries, Luis de el Riu, va modificar el criteri pel qual [la Fiscalia de Las Palmas va separar a un mínim d'onze nens migrants de les seves mares](#) a l'arribar en pastera a Gran Canària i Fuerteventura fins que les proves d'ADN practicades a la Península verificuessin el seu vincle familiar. A partir d'aquest moment, prohibia separar les famílies arribades per via marítima a l'Arxipèlag. "Llevat que circumstàncies externes revelin la seva necessitat, els i les fiscals s'interessessin l'ingrés dels menors en centres de protecció juntament amb els adults que al·leguin ser els seus progenitors, evitant així la seva separació en tant es comuniquen els resultats de les proves d'ADN realitzades" , recollia en una instrucció.

A més el dret a sol·licitar asil; el dret a viatjar a la península, el dret a sanitat i en especial a sanitat obstètrica ia la salut mental, la manca de traductores i intèrprets, d'assessorament lletrat... són només algunes de les formes que pren el racisme institucional, la xenofòbia i les violències patriarcals especialment contra les dones i nenes. Moltes de les situacions de vulneracions de drets contra les dones i menors s'han justificat per motius de la pandèmia de la COVID, però cal recordar que l'excepcionalitat jurídica no ha emergit ara amb la situació sanitària mundial.

5. Organitzacions i experiències de solidaritat i suport a les illes

Davant la situació d'emergència humanitària deslligada en els últims mesos han estat diversos els sectors de la societat civil que a l'arxipèlag s'han vingut organitzant per acompanyar i donar suport a les persones migrants i per denunciar les vulneracions als drets humans. Ens semblava important en aquest punt visibilitzar aquestes experiències en nom de reconèixer la solidaritat i com a punt de partida per articular xarxes més àmplies entre territoris.

Fem un breu repàs d'algunes d'aquestes xarxes.

A Tenerife, per exemple, trobem [l'Assemblea de Suport a Persones Migrants](#). Al març de l'2021 van elaborar un informe³⁴ sobre la situació al campament de Les Arrels. Durant mesos han denunciat la situació del campament gestionat per ACCEM, han acompanyat i donat suport a persones que es trobaven dins i fora d'aquest recurs amb alimentació, roba, accés als procediments de protecció internacional, assistència sanitària, etc.

34

<https://cgt.org.es/comunicado-de-la-asamblea-de-apoyo-a-personas-migrantes-sobre-el-campamento-de-las-r-aices-en-tenerife/>

A Gran Canària es va constituir [Somos Red](#) ³⁵, una plataforma solidària que dóna suport a les persones que inicialment van ser allotjades en hotels i es van anar traslladant a campaments, així com a les que van quedar en un moment o altre fora dels recursos habitacionals.

També hi ha la *Red Canaria por los derechos de las personas migrantes*, que defensa la llibertat de moviment en totes les seves expressions i denuncia les vulneracions de drets i les polítiques migratòries d'Espanya i Europa que causen la mort de milers de persones.

A Fuerteventura hi ha l'[Asamblea Popular de Fuerteventura](#). Entre altres qüestions, van elaborar un comunicat³⁶ davant l'obertura del campament de El Matorral a l'illa. Durant mesos han donat suport perquè les persones que arribaven a l'illa puguin seguir els seus trajectes vitals i han intervingut amb les organitzacions que els gestionen per intentar millorar les condicions o traslladar les queixes rebudes.

La *Xarxa ciutadana de solidaritat amb les persones migrants a Lanzarote* ha estat una altra de les pràctiques organitzatives en aquest mateix sentit i també han estat treballant per visibilitzar les vulneracions de drets. Al març de l'2021 van treure també un comunicat³⁷ exigint una acollida digna per a totes les persones que estaven arribant a les illes.

Existeix també la plataforma [Canarias Llibre de CIEs](#) que denuncia les vulneracions que es produeixen en els centres d'internament i demanen la fi d'aquestes estructures de detenció que retenen persones per faltes administratives per tal d'executar deportacions, sovint sense les garanties jurídiques mínimes per a això.

La [Federació d'Associacions Africanes a Canàries](#)(FAAC) té seu a Gran Canària, i és una organització que pretén promoure, orientar i impulsar activitats que fomentin les relacions i el desenvolupament cultural i socioeconòmic entre la Comunitat Canària i el Continent Africà. Formen part de la Federació, l'Associació Social i Cultural de Senegalesos Sereres, l'Associació d'Immigrants del Món, l'Associació Nigeriana a Canàries, l'Associació Sud-Nord d'emigrants, l'Associació de Dones de Guinea Equatorial, l'Associació de Sant Vaig prendre i príncep, l'Associació de Ghana a Las Palmas, l'Associació de Costa d'Ivori a Las Palmas, l'Associació de gambians a Las Palmas, l'Associació sociocultural dels immigrants mauritans, l'Associació de Guinea Bissau a Las Palmas, l'Associació Orpheline, la Associació per la Integració de Joves Africans i l'Associació de Sierra Leone a Canàries.

[L'Associació de Dones Africanes](#), AMAC, sorgeix com hem explicat anteriorment, de la necessitat de les dones procedents de països africans de parlar per elles mateixes. L'associació persegueix els següents objectius:

³⁵ <https://www.instagram.com/somosredsolidaria/>

https://www.eldiario.es/canariasahora/migraciones/nace-canarias-plataforma-red-dar-respuesta-bloqueo-des-proteccion-personas-migrantes_1_7241132.html

³⁶

<https://www.elpaiscanario.com/comunicado-de-la-asamblea-popular-de-fuerteventura-ante-la-inminente-apertura-del-cie-de-el-matorral-ahora-centro-de-emergencia/>

³⁷

<http://www.lacasademitia.es/articulo/comunicados/exigimos-acogida-digna-red-ciudadana-solidaridad-personas-migrantes-lanzarote/20210301080508109843.html>

- La integració de la població migrant a Canàries, en particular de les dones africanes.
- La sensibilització sobre les dones africanes i les seves cultures, les seves forteses, debilitats i reptes.
- La formació i capacició de la població migrant a Canàries en particular de les dones africanes.
- La sororitat, és a dir, la solidaritat i el treball comú entre dones que comparteixen objectius comuns.
- La cooperació internacional per donar suport al desenvolupament dels països més desfavorits.

Esperem que aquesta informació serveixi de guia per a una aproximació a la realitat de les persones que posen en pràctica el seu dret a migrar i arriben a les illes Canàries i a la resposta del govern espanyol i organitzacions contractades pel mateix, davant les necessitats i situacions de les mateixes.